

ΑΝΙΕΣ ΑΓΚΟΠΙΑΝ

Η μουσική αίσθηση ενός χαμένου κόσμου

Η ιστορία της μοιάζει με παραμύθι ντυμένο με μπόλικη μουσική. Ξεκινάει απ' την Κωνσταντινούπολη πριν από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συνεχίζεται στο Παρίσι, έρχεται σ' ένα σπίτι στα Εξάρχεια, όπου διατηρούνται με αγάπη και σεβασμό πολλά στοιχεία απ' τον χαμένο εκείνο κόσμο... Η Ανιές Αγκοπιάν θα δώσει έξι συναυλίες με κανονάκι, αρχίζοντας απ' την Παρασκευή 31 Μαρτίου, στην Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα [το 1989]

Της ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

Η Ανιές Αγκοπιάν στο Πανόραμα

[φωτ Νίκος Τσούγλος, 1989 © aran]

Μιλάει θαυμάσια ελληνικά χρησιμοποιώντας ένα πλούσιο λεξιλόγιο. Καθώς τονίζει όμως την τελευταία συλλαβή, πιο συχνά απ' ό,τι χρειάζεται, αντιλαμβάνεται κανείς πως η συνομιλήτριά του είναι ξένη. Με την ίδια άνεση χειρίζεται

και τα τουρκικά. Δυο γλώσσες που έμαθε πρόσφατα, για να πλησιάσει περισσότερο τον μουσικό κόσμο των δυο λαών, που ανήκαν στο πολυεθνικό ψηφιδωτό της αλλοτινής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στο ψηλοτάβανο σπίτι που νοίκιασε η Ανιές στα Εξάρχεια, όλα μιλούν για το παρελθόν. Τα βαριά υφάσματα στα δυο ντιβάνια της σάλας, οι φωτογραφίες στους τοίχους, τα μουσικά όργανα της Ανατολής στη γωνιά, η μυρωδιά του τούρκικου καφέ, όλα εκπέμπουν τη σπάνια ζεστασιά ενός χαμένου κόσμου. Νιώθεις μια διακριτική οικειότητα γύρω, σαν να βρίσκεσαι στο σπιτικό μιας σεβαστής αρχόντισσας που έζησε τις χίλιες και μία νύχτες της Κωνσταντινούπολης στις αρχές του αιώνα, πριν σαρώσει τα πάντα ο Πρώτος Παγκόσμιος πόλεμος.

Κι όμως, η κόρη του Μπέντρο και της Κολέτ Αγκοπιάν γεννήθηκε στο Παρίσι το 1962. Η πατρική της γλώσσα είναι τα αρμένικα, η μητρική τα γαλλικά. Ο προπαππούς της ήταν ο πρώτος υπουργός Εργασίας της Γαλλίας, όταν δημιουργήθηκε Υπουργείο Εργασίας στη χώρα. Το οικογενειακό περιβάλλον των πολιτικών και συγγραφέων, από τη μεριά της μητέρας της συνταιριάστηκε με την ευρωπαϊκή κουλτούρα, τη βαθιά μουσική παιδεία και τις κοσμοπολίτικες συνήθειες των μεγαλοαστών Αγκοπιάν, που ζούσαν ως το 1914 με το ένα πόδι στον Βόσπορο και με το άλλο στο Μάντσεστερ.

Βλέπουμε φωτογραφίες.

Κυριακή στη Ντωβίλ.

Το αγόρι με τα κοντά παντελόνια, ο Μπέντρο, είναι ο τρίτοτοκος γιος του τραπεζίτη Μαρντίρο Αγκοπιάν και της πολύφερνης Ιμπραξέ Μπεσικτασιάν.

Κυριακή στη Ντωβίλ.

Και στο φωταγωγημένο Καζίνο της γαλλικής λουτρόπολης, τα μέλη του περιφημου «ελληνικού συνδικάτου» των χαρτοπαικτών εξαργυρώνουν στο ταμείο τις μάρκες τους. Η διεθνής πλουτοκρατία του Μεσοπολέμου, με τα βαρύγδουπα ονόματα και τις λίρες με ουρά, ξαναβλέπει με χαρά τους Αγκοπιάν. Μα οι φίλοι τους δεν ήρθαν για διακοπές, όπως άλλοτε. Είναι πρόσφυγες. Άφησαν την

Πόλη το 1914 κι έφυγαν για τη Ρωσία. Από κει πήγαν στη Ρουμανία και πίσω στην Πόλη, τον καιρό της Διασυμμαχικής Κατοχής, και το '22 πια έφυγαν οριστικά. Βρέθηκαν στην Ιταλία κι από κει, το '23, στη Γαλλία, όπου κι εγκαταστάθηκαν μόνιμα. Το αγόρι με τα κοντά παντελόνια στο παραλιακό μπουλβάρ της Ντωβίλ είναι τώρα ένας Αρμένιος της Διασποράς.

Οι μακρινές ρίζες της οικογένειας βρίσκονται στην Καππαδοκία. Από την πλούσια αρμενική κοινότητα της Καισάρειας ξεκίνησαν οι προπαπούδες της Ανιές για να κατακτήσουν τη μεγάλη πρωτεύουσα, την Κωνσταντινούπολη, τον καιρό του «εξευρωπαϊσμένου» σουλτάνου Μαχμούτ Β΄. Οι τράπεζες, το εμπόριο του χρυσού, η χρυσοχοΐα, το εμπόριο των χαλιών, η ταπητουργία, οι τέχνες και οι Καλές Τέχνες ήταν οι κύριοι τομείς της αρμενικής δραστηριότητας. Στο διάστημα μιας γενιάς, την εποχή που ο γαλλοσπουδαγμένος αρχιτέκτονας Κιρκόρ Μπαλιάν έχτιζε στον Βόσπορο το ανάκτορο του Ντολμά Μπαχτσέ για τον σουλτάνο

Αμπντούλ Μετζίτ, οι Αγκοπιάν άπλωναν την οικονομική τους αυτοκρατορία πέρα από τα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Ο Οβαννές ανέλαβε το εμπορικό τμήμα των επιχειρήσεων κι έφυγε για την Αγγλία.

Ο Μιχαέλ, υπεύθυνος της Τράπεζας Αγκοπιάν, έμεινε στα κεντρικά γραφεία στην Πόλη. Κι όσο έρρεε ο χρυσός, όλο και περισσότερο η φιλόμουση οικογένεια αφηνόταν στο πάθος της μουσικής. Η Τράπεζα, οι εισαγωγές-εξαγωγές και το μεγάλο εργαστήριο κατασκευής χαλιών ήταν πάρεργο για τον παππού της Ανιές, τον Μαρντίρο. Το πελώριο μέγαρο των Αγκοπιάν στο Μπέιογλου (το Πέραν) έμοιαζε με ωδείο.

Έτσι, όταν ήρθαν οι δίσεκτοι καιροί των διωγμών και της προσφυγιάς, οι αποσκευές που έφεραν μαζί τους οι νεαροί γόνοι στο Παρίσι ήταν η ευρωπαϊκή τους παιδεία, η μουσική τους καλλιέργεια και, φυσικά, η απaráμιλλη θέληση που χαρακτηρίζει το αρμένικο έθνος. Πίσω στην Πόλη έμεινε το οικογενειακό μέγαρο στο Μπέιογλου, σήμερα στεγάζει ένα τουρκικό σχολείο, το θερινό αρχοντικό με τους εξάισιους κήπους στην Πρίγκηπο –και ποιος Πολίτης δεν το θυμάται;– και το Αρμένικο Νοσοκομείο του Σουρπ Περγκίτς, που έχτισαν οι Αγκοπιάν μαζί με τον Γκουλμπεκιάν το 1906, κοντά στο δικό μας Νοσοκομείο στο Μπαλουκλί.

Ρωτώ την Ανιές αν έμαθε τουρκικά στο σπίτι της στο Παρίσι.

«Κανείς δεν τα μιλούσε. Ούτε η γιαγιά μου η Ιμπραζέ. Δεν ξέρω αν γνώριζε τη γλώσσα, γιατί τότε, στην Πόλη, οι Αρμένιοι μιλούσαν αρμένικα και οι Ρωμιοί ελληνικά και κοινή γλώσσα ήταν τα γαλλικά. Το σπίτι μας στο Μπέιογλου ήταν στη Rue du Télégraphe. Σήμερα λέγεται Tel Sokak.

Δεν χρειάζονταν τα τουρκικά. Μα κι όσοι τα γνώριζαν, ποτέ δεν τα μίλησαν στην ξενιτιά. Ο πατέρας μου όμως πάντα έλεγε ότι μαθαίνεις εύκολα μια γλώσσα μόνο όταν έχεις υποχρέωση να τη μάθεις. Εκείνοι δεν τη χρειάστηκαν όσο ζούσαν στην Πόλη. Μα εγώ γύρισα πίσω το '84. Ήθελα να ζήσω από κοντά την εμπειρία της κλασικής μουσικής παράδοσης και έτσι ήταν απαραίτητο να μάθω τη γλώσσα».

Αρχείο Αγκοπιάν και Πολιτιστικής Εταιρείας ΠΑΝΟΡΑΜΑ © apan.gr

Αριστερά: Μάντσεστερ, 1898. Στο μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο της Αγγλίας ο πάμπλουτος Μαρντίρο Αγκοπιάν γνώρισε την πολύφερνη δεκαπεντάχρονη Αρμένισσα Ιμπραζέ Μπεσικτασιάν. Ο γάμος τους έγινε στην Πόλη το 1900.

Ο Μαρντίρο είχε σπουδάσει βιολί στη Βασιλική Ακαδημία Μουσικής στο Λονδίνο.

Δεξιά: Κωνσταντινούπολη, 1922. Ιμπραζέ και Μαρντίρο Αγκοπιάν. Η γιαγιά κι ο παππούς της Ανιές λίγο πριν εγκαταλείψουν για πάντα την Πόλη.

Παρακολουθώ προσεκτικά τη νεαρή Αρμένισσα που μου εξηγεί τη διαφορά ανάμεσα στη λαϊκή ανατολίτικη μουσική και την κλασική οθωμανική, την πρωτευουσιάνικη. Μου μιλάει για τους επώνυμους συνθέτες, πολλοί απ' αυτούς ήταν Αρμένιοι και Ρωμιοί, που έγραψαν μουσική για την Αυλή του Σουλτάνου, τους οντάδες και τα σαλόνια της άρχουσας τάξης της Αυτοκρατορίας. Την ακούω προσεκτικά να μου μιλάει για τους μουσικούς δρόμους, τα «μακάμ», μα το μυαλό μου φεύγει σ' άλλους δρόμους.

Βρίσκομαι μπροστά σε μια Παριζιάνα, μια Αρμένισσα της Διασποράς, που αποφάσισε, μαθήτρια ακόμα, να επιστρέψει εκεί όπου ένιωθε ότι ανήκει. Ξεπέρασε την επιτακτική ανάγκη που οδηγεί τους πρόσφυγες στη δημιουργία των κλειστών κοινωνιών και χρησιμοποίησε τους μηχανισμούς προσαρμογής στον ξένο τόπο για να γυρίσει στον δικό της χώρο. Νίκησε τον χρόνο, για να

ξαναβρεθεί στον καιρό των Σουλτάνων, τότε που το σπίτι των Αγκοπιάν έμοιαζε με ωδείο. Ο δρόμος που διάλεξε είναι το κανονάκι. Αυτό διδάσκει τώρα στο Ωδείο Σκαλκώτα στην Αθήνα, γι' αυτό έμαθε και ελληνικά. Πρωτογνώρισε το κανονάκι σ' ένα ταξίδι στη Σοβιετική Αρμενία. Το σπούδασε στο Παρίσι. Και γύρισε στην πηγή του και στη ρίζα της, για να το υπηρετήσει στον κατάλληλο χώρο. Όχι πως υπάρχει πια το αλλοτινό κλίμα. Μα στην Πόλη ζουν ακόμα μαθητές των μεγάλων δασκάλων. Και η Ανιές επιστρέφει κάθε τόσο στην Πόλη, όπου δίνει συναυλίες. Τώρα, που θα δώσει έξι συναυλίες στην Πολιτιστική Εταιρεία Πανόραμα στην Αθήνα, θα 'χουμε την ευκαιρία να απολαύσουμε κι εμείς την άφταστη τέχνη της. Για να υπερβούμε μαζί της τον ιστορικό χρόνο και τα αυθαίρετα σύνορα που καθορίστηκαν ερήμην μας.

ΜΚ

Η πρώτη σελίδα του άρθρου στον *Ταχυδρόμο*

ΑΝΙΕΣ ΑΓΚΟΠΙΑΝ

Η μουσική αίσθηση ενός χαμένου κόσμου

Η ιστορία της μοιάζει με παραμύθι ντυμένο με μπόλικη μουσική. Ξεκινάει απ' την Κωνσταντινούπολη πριν απ' τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συνεχίζεται στο Παρίσι, επιστρέφει σ' ένα σπίτι στα Εξάρχεια, όπου διατηρούνται με αγάπη και σεβασμό πολλά στοιχεία απ' το χαμένο εκείνο κόσμο... Η Ανιές Αγκοπιάν θα δώσει έξι συναυλίες με κανονάκι, αρχίζοντας απ' την Παρασκευή, 31 Μαρτίου, στην Πολιτιστική Εταιρία «Πανόραμα»

Της ΜΑΡΙΑΝΝΑΣ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

Και άρθρο της Μαρίας Μαρκογιάννη από το περιοδικό *Εικόνες*, 29 Μαρτίου 1989, τεύχος 230, σ. 131 (λόγω χώρου, το δημοσιεύουμε σε δύο μέρη)

ΕΙΚΟΝΕΣ
σοβαρή μουσική

Τεύχος 230
29 Μαρτίου 1989
Τιμή 250 δραχμές

Από τη **Μαρία Μαρκογιάννη**

ΜΕ ΤΟ ΨΑΛΤΗΡΙ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΑ παραδοσιακά όργανα, το πιο εκλεπτυσμένο είναι το «κανονάκι», το ψαλτήρι των Βυζαντινών.

Ο τελευταίος Έλληνας που έπαιζε κανονάκι ήταν ο Στεφανίδης, που πέθανε πριν από λίγα χρόνια, χωρίς διαδόχους, και το όργανο κοντεύει να εκλείψει.

Αλλά, ποια είναι η Ανιές Αγκοπιάν που θα παίξει στο κανονάκι συνθέσεις επώνυμων συνθετών της άρχουσας τάξης της πόλης;

Γεννήθηκε στο Παρίσι από γονείς Αρμένιους της Πόλης και από το 1987 ζει στην Αθήνα.

Γλυκιά και συμπαθητική, μιλάει τέλεια ελληνικά, χρωματισμένα με τη χαριτωμένη γαλλική προφορά.

— Τι ήταν αυτό που σας τράβηξε να μάθετε κανονάκι, εσείς μεγαλωμένη με τη δυτική μουσική παράδοση;

● Να σας πω, ο παπούς μου, που γεννήθηκε στην Αγγλία, έπαιζε πιάνο και βιολί.

Ο πατέρας μου παίζει πιάνο και το μεγάλο γεγονός της ζωής του ήταν ότι στον πόλεμο πήγε στην Αγγλία και πολέμησε τους Γερμανούς.

Εγώ ήθελα να αρχίσω βιολί. Αλλά ο πατέρας μου δεν με άφησε. Μου είπε: «Το βιολί είναι ένα πολύ δύσκολο όργανο, που θέλει πολλή μελέτη και εγώ δεν θα αντέξω να σ' ακούω να μελετάς κάθε μέρα».

Η Ανιές Αγκοπιάν ήρθε πριν από δύο χρόνια από το Παρίσι και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα για να διδάξει «κανονάκι».

Από 31 Μαρτίου έως 18 Απριλίου θα δώσει έξι συναυλίες στους χώρους του εντευκτηρίου «Πανόραμα», Αλεξ. Σούτσου 4

Με το κανονάκι στα γόνατα και πενάκι από ταρταρούγα στερεωμένο στα δάχτυλα, η Ανιές Αγκοπιάν κάνει "ταξίμια"

σπίτι ψηλοτάβανο στο κέντρο της Αθήνας, στα Εξάρχεια.

Χρωστάω πολλά σε δύο ανθρώπους, στη Δόμνα Σαμίου και στον Λυκούργο Αγγελόπουλο, που με βοήθησε πάρα πολύ.

Η μουσική που παίζω ονομάζεται «κλασική τουρκική μουσική». Οι συνθέτες ήταν οι περισσότεροι μέλη της άρχουσας τάξης και ανήκαν στους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας: Αρμένιοι, Εβραίοι, Ρωμιοί, Μουσουλμάνοι.

Είναι «μουσική δωματίου» και το κοινό παρακολουθεί χωρίς να μετέχει. Έχει την ατμόσφαιρα μιας συναυλίας και όχι ενός λαϊκού γλεντιού.

Υπάρχει η παρεξήγηση ότι τουρκική μουσική είναι το τσιφτετέλι. Λάθος.

Στα δε παλιά ρεμπέτικα, π.χ. της Ρόζας Εσκενάζυ και όχι τα μετά τον Τσιτσάνη, ταιριάζουν πολύ ωραία το ούτι, το κανονάκι, η ποντιακή λύρα, το κλαρίνο, το βιολί...

Στις έξι συναυλίες μου, κάθε φορά, θα έχω και άλλο πρόγραμμα. Θα παίζω μόνη, γιατί δεν βρήκα κανέναν που να παίζει κάποιο όργανο όπως θέλω εγώ. Θα παίξω και κομμάτια που παίζονται και στην Ελλάδα και στην Τουρκία, όπως συρτός, ζεϊμπέκικος.

Η μουσική της Δύσης και η μουσική της Ανατολής είναι δύο διαφορετικοί κόσμοι.

κάθε μερα».

Ετσι στα 7 μου χρόνια άρχισα πιάνο, στο Παρίσι, με μία Ελληνίδα καθηγήτρια.

Μελέτησα πιάνο επί 10 χρόνια, περίπου, ήθελα πάντα να ασχοληθώ σοβαρά με τη μουσική. Ένα ταξίδι μου στη Σοβιετική Αρμενία καθόρισε τη μουσική μου πορεία.

Στο ταξίδι αυτό ήταν και μία ομάδα Αρμενίων που έπαιζαν παραδοσιακή αρμενική μουσική.

Πήγαμε μαζί σε συναυλίες και ακούσαμε μουσική με τα παραδοσιακά όργανα.

Μου έδωσαν την ιδέα ότι θα μπορούσα να μάθω κανονάκι.

Ετσι, σαν γύρισα στο Παρίσι, πήγα σ' έναν Αρμένη δάσκαλο από την Πόλη και έμαθα κανονάκι.

— Η μουσική που παίζετε στο

κανονάκι είναι αρμενική;

● Αρχισα με αρμενική, αλλά ύστερα από λίγο κατάλαβα ότι δεν με ικανοποιούσε.

Όταν άκουσα στην Πόλη την τουρκική αυλική μουσική, που έχει περίπλοκες φράσεις, πλούσιους ρυθμούς, «μακάμια» και δομή πνευματική, αντιλήφθηκα ότι αυτή ήταν που μου ταιρίαζε.

Ανήκει και στις ρίζες της οικογένειάς μου, που δεν ήρθαν από την Ανατολή όπως οι περισσότεροι στη Γαλλία, αλλά από την Πόλη, τη μεγάλη και μοναδική Πόλη, που δεν υπάρχει άλλη στον κόσμο. Σ' αυτήν αισθάνομαι ότι ανήκω.

Στο Παρίσι σπούδασα τέσσερα χρόνια κανονάκι, αλλά δεν είχα την εμπειρία άλλων οργάνων.

— Και πώς αποφασίσατε να έρθετε στην Ελλάδα;

● Στην Πόλη είχα δύο Ελληνες μαθητές και αυτοί μου είπαν ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει κανείς που να παίζει κανονάκι και είναι κρίμα να χαθεί ένα βυζαντινό όργανο απαραίτητο για τη μουσική της Θράκης και της Μικράς Ασίας.

Πήγα στους Δελφούς στο Δεύτερο Συνέδριο Μουσικής και έπαιξα με ένα βιολονίστα. Και το 1987 αποφάσισα να μείνω στην Ελλάδα.

Διδάσκω στο Ωδείο Σκαλκώτα. Δεν έχω πολλούς μαθητές, γιατί το όργανο δεν είναι πολύ γνωστό, αλλά στην Αθήνα κάνω αυτό που μου αρέσει. Διδάσκω και μπορώ και παίζω σε συναυλίες.

Είμαι τυχερή που βρήκα ένα

διαφορετικοί κόσμοι.

Αν η πολυφωνία της δυτικής μουσικής είναι το παν, δεν συγκρίνεται με το μονόφωνο της ανατολικής, που βασίζεται στο «μακάμ».

Τα μικρά διαστήματα της ανατολικής μουσικής δίνουν πλούτο στο άκουσμα όπως και η μεγάλη ποικιλία των ρυθμών, που δεν υπάρχουν στη μουσική της Δύσης.

Ο οργανοπαίκτης έχει αρκετές ελευθερίες, μπορεί να κάνει αυτοσχεδιασμούς «ταξίμ», όπως και ο τραγουδιστής, «γκαζέλ».

Η μουσική βασιζόταν στη μνήμη, που συντηρούσε και προεξέτεινε την παράδοση.

Η κάθε σύνθεση πλουτιζόταν, προσαρμοζόταν, ανάλογα με τη δεινότητα του εκτελεστή και άλλαζε. Ετσι έμενε πάντα ζωντανή. ■